

KULTURMINNEGRUNNLAG

Strategisk planprogram for Åsane sentrale deler (Planid.:66290000)

Forord

Kulturminnegrunnlag for Åsanes sentrale deler

Det foreliggende kulturminnegrunnlaget er en del av Byantikvarens arbeid med å kartfeste og sikre informasjon og kunnskap om det historiske kulturlandskapet i Bergen kommune. For de fleste offentlige planer og konsekvensutredninger innen Bergen kommunes grenser, skal det foreligge et tilsvarende kulturminnegrunnlag med tilnærmet lik disposisjon og innholdsrekkefølge. Dette kulturminnegrunnlaget er utarbeidet med Bergen kommune, Plan- og bygningsetaten som oppdragsgiver. Bakgrunnen er utarbeidelsen av en strategi for Åsanes sentrale deler med tanke på fremtidig områdeutvikling. Kontaktperson hos Plan- og bygningsetaten har vært byplanlegger Gjertrud Karevoll. Kulturminnegrunnlaget er utarbeidet av Torbjørn Melle, Rigmor Huus og Endre Leivestad og kartmaterialet av Endre Leivestad ved Byantikvarens kontor.

Byantikvaren takker for oppdraget og ser frem til videre godt samarbeid.

Kulturminnegrunnlagene, utarbeidet hos Byantikvaren, benyttes som underlagsmateriale for videre planarbeid, og skal ligge som vedlegg til planene frem til politisk behandling. Byantikvaren benytter kulturminnegrunnlagene som basis for kulturminneplanlegging og saksbehandling knyttet til vern av kulturminner og kulturmiljø.

Kulturminnegrunnlagene ser generelt på hovedstrukturene i et område, og i mindre grad på enkeltobjekt. Grovt sett vil kulturminnegrunnlaget presentere automatisk fredete kulturminner, historiske ferdselsårer, bygg, bebyggelsesstruktur og krigsminner. Kulturminnegrunnlaget må ikke oppfattes som en fasit hvor hele områdets historie og enkeltobjekter er gjort rede for, men er ment som en «vær-varsom-plakat» og et utgangspunkt for videre refleksjon omkring mulig og ønskelig utvikling i undersøkelsesområdet.

Byantikvaren

Juni 2021

Innhold

1. Innledning	3
2. Oppsummerende verne vurderinger og sårbarhet	4
3. Kulturmiljøer – hensyn og formelt vern	6
4. Metode	7
5. Undersøkellesområdet	9
6. Arkeologiske kulturminner	11
7. Tidlig historie og gårdsbebyggelse	12
8. Ferdsel	20
9. Bebyggelsesstruktur	22
10. Offentlige bygninger	27
11. Krigs- og forsvarsminner	32
12. Kilder	36
13. Kartvedlegg	37

1. Innledning

Foreliggende kulturminnegrunnlag er utarbeidet av Byantikvaren på oppdrag fra Plan- og bygningsetaten i Bergen kommune. Bakgrunnen er Plan- og bygningsetatens arbeid med strategisk planprogram for Åsanes sentrale deler.

Formålet til kulturminnegrunnlaget er å oppsummere og sammenstille tidligere kartlegginger av kulturminner og kulturmiljø i de sentrale delene av Åsane, samt å supplere med ny kunnskap. Området har ikke vært nærmere befart i felt i forbindelse med arbeidet.

Byantikvaren har tidligere, i forbindelse med andre prosjekter, utarbeidet kulturminnegrunnlag i området. Det henvises til følgende dokumentasjoner for øvrige relevante kulturminnevurderinger:

- [KDP Byfjellene nord – 2010](#)
- [Planprogram Bybanen – 2012](#)
- [Områderegulering Nyborg – 2014](#)
- [E16-Vågsbotn-Indre Arna – 2014](#)
- [Tilleggsrapport Bybanen – 2018](#)

I tillegg er det i privat regi også utarbeidet flere kulturminnedokumentasjoner i forbindelse med flere ulike reguleringsprosesser de siste 10-årene:

- [17450000 – Nyborg næringspark \(IKEA og gravlund\) – KU \(2007\)](#)
- [18190000 – Åsane senterområde S3 \(2009\)](#)
- [62920000 – Heiane 25 \(2013\)](#)
- [64430000 – Myrdal idrettspark \(2015\)](#)
- [64240000 – Rolland skole \(2015\)](#)
- [16350000 Ulset vest – KU kulturmiljø \(2018\)](#)
- [6587000 – Rolland borettslag \(2018\)](#)
- [6548000 – Åsane sykehjem \(2019\)](#)

Området er i liten grad utbygget etter at disse ble utarbeidet – de er fortsatt svært relevante. Tre av dem er fokuserte på selve bane/vei-traseen og i liten grad på områdestruktur.

Gjennom arbeidet med kulturminnegrunnlaget for Åsane sentrale deler har Byantikvaren, Bergen kommunes etat for kulturmiljøvern, opparbeidet innsikt om kulturmiljøverdiene i området som vil ligge til grunn for rådgiving og saksbehandling i forbindelse med videre planlegging og byggesaksbehandling.

Dokumentet kan lastes ned via Byantikvarens nettside: [Bergen kommune - Kulturminnegrunnlag](#).

2. Oppsummerende verne vurderinger og sårbarhet

Byantikvarens kulturminnegrunnlag er ment å belyse og kartlegge kulturmiljøer og verneverdier i en tidlig fase, før tiltak iverksettes. Analyse og føringer i foreliggende kulturminnegrunnlag er dermed utført på et overordnet nivå. Det vil være nødvendig med mer detaljerte analyser når planarbeidet har kommet lenger.

For å gi tydelige råd om hvilke hensyn som tas i kulturmiljøene, og for å få avklart tålegrense i forhold til planlagte tiltak, ber vi om at Byantikvaren involveres i videre byutviklingsprosesser. Videre skal Bergen kommunes kulturminneplan og kulturminnestrategi, «Identitet med særpreg», legges til grunn for byutviklingen i Bergen.

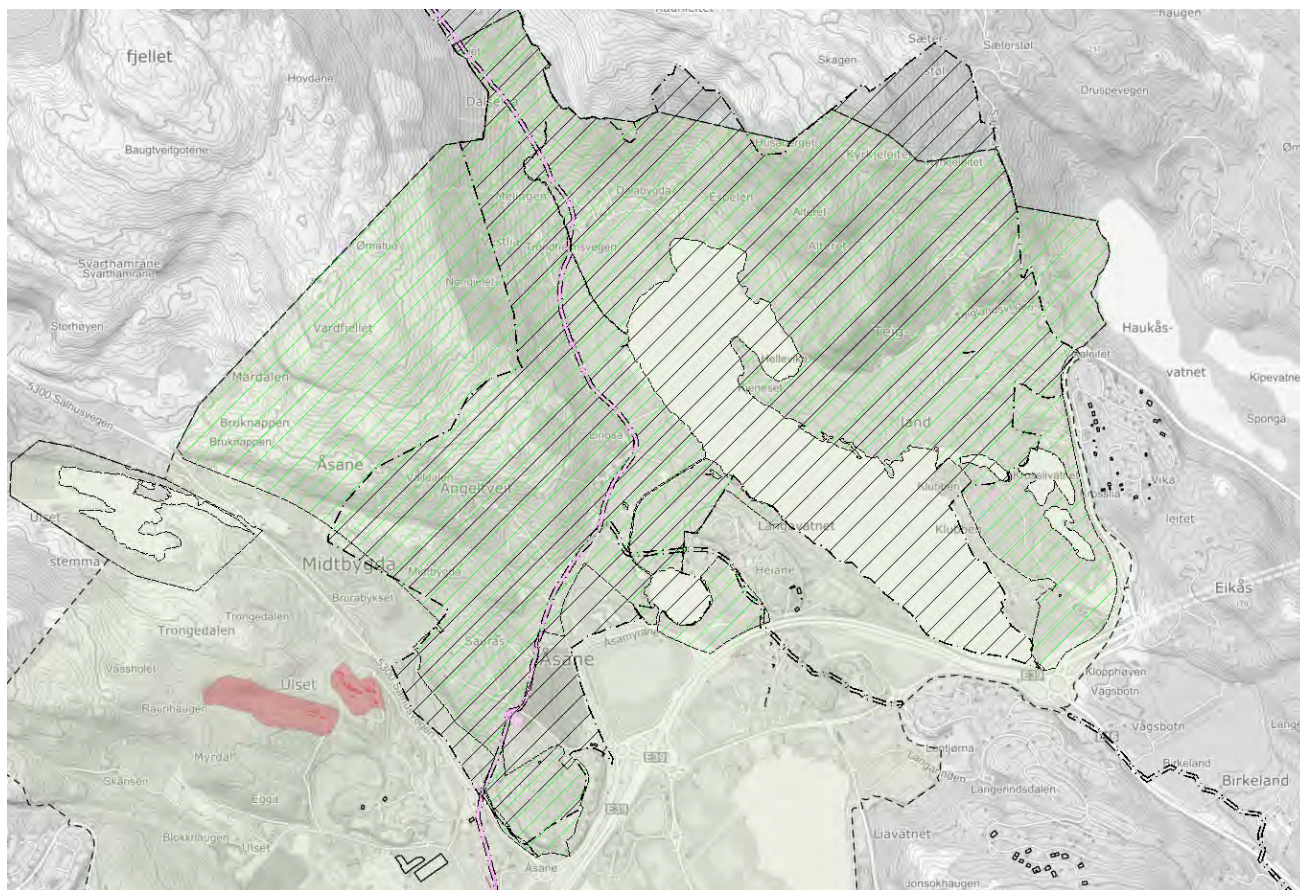
Kulturmiljøet i Åsanes sentrale deler består av flere kategorier kulturminner. Spor etter historisk gårdsdrift og dyrket mark er vitnesbyrd om det tidligere jordbrukssamfunnet. Området er spesielt rikt på forseggjorte bakkemurer og steingarder. Den gjenværende gårdsbebyggelsen må bevares som viktig historiefortellende vitnesbyrd om områdets tidligere bosetning og bruk, dette gjelder både gårdstun og enkeltbygninger (våningshus, løer, steinhus etc.).

Området rundt Åsane gamle kirke og kulturlandskapet rundt Ulset vest og Angeltveit er viktige kulturlandskap som må tas vare på, og er angitt med hensynssone for bevaring av kulturmiljø i kommuneplanens arealdel.

De historiske veifarene i området, i særlig grad Den trondhjemske postvei, gir området stor tidsdybde. Deler av strekningen til Den trondhjemske postvei er autentiske. Områder rundt postveien og knutepunkt langs veien med tilhørende kulturlandskap må bevares.

I KDP Åsane er et noe større område nord for Salhusvegen og vest for E39 vist som et spesielt verdifullt, sammenhengende landskapsområde (retningslinjeområde hjemlet i Plan og bygningsloven fra 1985).

Gårdstunene på brukene Åsen (bevart løe), Kollåsen og Rødland (Rolland) ligger alle langs den gamle ferdselsåren til Bergen, Den trondhjemske postvei.

Figur 1: Kartutsnitt som viser hensynssone bevaring i KPA2018 (svart skravur), retningslinjeområde kulturlandskap (grønn skravur) og de to regulerte bevaringsområdene (tun) på Ulset gård (røde polygoner).

På tunet tilhørende bnr.1 og 2 på Ulset er også en rekke gårdshus bevart, både våningshus og driftsbygninger, det samme gjelder tunet og noe av innmarken til tidligere bnr.3 (nåværende bnr.335). De to tunområdene er regulerte til bevaringsområder etter PBL1985 i reguleringsplanen Ulset vest, arealplan-ID 16350000.

Det er bevart eldre gårdsbebyggelse på Saurås bnr.2 (3 SEFRAK-registrerte hus), det ene er en skjeneflor i utmarksgarden.

På Angeltveit og Myrdal er det bevart gårdsbebyggelse. Spesielt områdetypiske er steinhusene: Ett på Liastølen (løe), to (torvhus) i Sauråsbakken, ett nord for kjøpesenteret Horisont.

Turområdene rundt Liavatnet og Foravatnet innehar viktige kvaliteter knyttet opp til opplevelse av det tidligere kulturlandskapet. Dette landskapsrommet representerer også historien om dreneringen av Åsamirene for å gjøre areal egnet for jordbruk, selv om det meste likevel etter hvert ble byggeområde. Vannene og kanalene er viktige element for å bevare denne historien.

Feltutbygging og småhusområder: Etterkrigstidens moderne feltutbygging er representert i området med boligfeltene Ulsetsbogen og Selegrend (Åslia). Boligfeltene har særpreg og arkitektoniske og strukturelle kvaliteter, hvor grønne fellesområder, gangveier og samspillet mellom bygninger, terreng og fellesanlegg utgjør viktig verdier. Etter samtidens planidealer ble de nye modernistiske feltene adskilt fra villa- og småhusbebyggelsen i området.

Boligområdet Selegrend har spesiell bevaringsverdig som et arkitektonisk interessant boligområde fra 1970-årene. Selegrend er vernet med hensynssone for kulturmiljø i kommuneplanen.

Atriumshusrekken i Forvasshaugen 16-26 har sjeldenhetsverdi som bygningsstruktur.

For å sikre en variert bebyggelse med tidsdybde i Åsane er det viktig også å ivareta «lommene» med villabebyggelse i området.

I forbindelse med boligutbygging på Rolland, ble det i 1971 oppdaget en helleristning ved standplassen på den gamle skytebanen som lå der (Askeladden ID 113797). Ristningen forestiller trolig et hjortedyr. På grunn av anleggsarbeidet i området ble steinblokken med helleristningen tatt vekk fra sitt opprinnelige sted og har siden blitt lånt ut til Rolland skole.

Det er en rekke krigs- og forsvarsminner i Åsane. Det er spesielt krigsminner fra andre verdenskrig, samt en bunker fra den kalde krigen.

3. Kulturmiljøer – hensyn og formelt vern

Innenfor kulturmiljøfeltet skilles det mellom *kulturminne*, *kulturmiljø* og *kulturlandskap*. Et kulturminne er spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø og steder det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. De kan blant annet bestå av hus, industribygg eller fartøyer. Kulturminner kan også være veifar, dammer, forsvarsverk og andre eksisterende menneskeskapte konstruksjoner. Det er likevel ikke alderen som er avgjørende for hva som er kulturminner, men verdien de representerer for vår felles fysiske bygde historie. **Kulturmiljøer** er områder hvor faste kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Kulturmiljøer kan for eksempel være et byområde eller et industriområde med fabrikker og boliger. **Kulturlandskap** er større områder der kulturminner eller kulturmiljø står i en landskapsmessig sammenheng. Kulturmiljø er nå også innført som en samlebetegnelse for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap. Begrepet kulturmiljø-forvaltning omhandler derfor forvaltning av både enkeltminner, miljø og landskap.

I dagligtale er det ikke uvanlig at begrepene «fredet», «vernet», «verneverdig» kulturminne brukes om hverandre. Nedenfor gis en kort presisering av begrepene innhold (se tekstboks). «Verneverdig» er en fellesbetegnelse for det som vurderes som bevaringsverdig, mens «vernet» er fellesbetegnelse for kulturminner som har et formelt vern knyttet til lovbestemmelser. Det være seg vern etter Kulturminnelov eller Plan- og bygningslov.

At et objekt eller bygningsmiljø er «fredet» betyr at de har vern etter kulturminneloven (Lov om kulturminner av 9. juni 1978). Fredning er det sterkeste juridiske virkemidlet for vern i Norge.

Kulturminneloven skiller mellom to typer fredninger; *automatisk fredet* og *vedtaksfredet*. Automatisk fredede kulturminner er fredet uansett om de er påvist eller om de er oppdaget (arkeologi). Forenklet kan en si at alle spor etter menneskelig aktivitet fra før 1537, og stående bygninger eldre enn 1649, er automatisk fredet. Kulturminneloven §4 lister opp av hva som kommer under fredningsbestemmelsene. Vedtaksfredet er bygninger eller anlegg fra tiden etter 1537 for arkeologiske kulturminner, og etter 1649 for bygninger, som krever vedtaksbeslutning av Riksantikvaren. Kulturminneloven forvaltes av miljøverndepartementet med delegering til Riksantikvaren og fylkeskommunene.

I Bergen kommune er Byantikvaren fagetat for kulturminnevern. Byantikvaren har en rådgivende funksjon og har ikke vedtaksmyndighet. Kommunene er tillagt forvaltningen av plan- og bygningsloven. Forvaltning og vern etter Plan- og bygningsloven er dermed Byantikvarens primære ansvarsområde. I plan- og bygningsloven er det mulig å verne bygninger og kulturmiljø gjennom flere ulike verktøy. På kommuneplannivå kan det gis retningslinjer og utarbeides hensynsoner for vern. I reguleringsplaner finnes flere virkemidler som er mer juridisk bindende. Byantikvaren har fagansvar for kommunens forvaltning av bygg og anlegg som er verneverdige, men ikke har vern etter kulturminneloven. Byantikvaren er høringspart i plan- og byggesaker.

Bergen kommunes kulturminner forvaltes gjennom tre ulike forvaltningsnivå innenfor kulturminnevernet. Riksantikvaren, Fylkeskommunen og Bergen kommune ved Byantikvaren. Riksantikvaren og Vestland fylkeskommune, seksjon for kulturarv, er kulturminnemyndighet etter kulturminneloven. Fylkeskommunen har direkte ansvar for stående bygninger som er eldre enn 1649 med unntak av kirkene og automatisk fredet bygrunn ([middelaldersk bygrunn](#)). Utenfor fredet bygrunn i Bergen sentrum er det fylkeskommunen sin oppgave å oppfylle undersøkelsesplikten etter kulturminneloven jf. § 9. Fylkeskommunen er regional planmyndighet og høringspart i plansaker med innsigelsesrett på grunnlag av blant annet kulturminner. Les mer om ansvarsfordelingen her:

<https://www.riksantikvaren.no/veileder/ansvarsforskriften/#section3>

Verneverdig: At en bygning er verneverdig betyr at den er verdt å verne/bevaringsverdig/verdt å ta vare på fordi det har kulturhistorisk, arkitektonisk eller en annen type verdi. At bygningen er verneverdig innebærer likevel ikke at den har en juridisk vernestatus.

Vernet: Når en bygning er vernet, har den en formell, juridisk vernestatus og kan ikke uten videre rives eller endres. En vernet bygning kan enten være regulert til spesialområde bevaring/hensynssone i en kommunal reguleringsplan eller fredet etter kulturminneloven (se dette). Noen bruker vern/vernet bare om det reguleringsmessige vernet og ikke om fredning, men *vernet* er egentlig en samlebetegnelse.

Fredet: Ordene fredet og vernet brukes ofte om hverandre, men fredet brukes oftest om – og bør forbeholdes for - kulturminner som er fredet etter kulturminnevernets egen særlov, kulturminneloven, og som er tillagt nasjonal verdi. Ordet brukes slik i dette dokumentasjonsprosjektet. Kulturminner kan være automatisk fredet i kraft av sin alder (*fornminner* fra før 1537, stående bygninger fra før 1650, samt marine kulturminner som er eldre enn 100 år og samiske kulturminner som er eldre enn 100 år). Yngre kulturminner kan vedtaksfredes av Riksantikvaren. Dette krever en høringsprosess og et vedtak. Hvis et kulturminne av nasjonal verdi er truet, kan Riksantikvaren eller fylkeskommunen gå til midlertidig fredning mens fredningssaken utarbeides.

SEFRAK: SEFRAK er et nasjonalt bygningsregister. Registeret skulle inneholde alle bygninger i Norge bygd før 1900. Mange steder er bygningene også evaluert med tanke på verneverdi. Registeret ble hovedsakelig utarbeidet mellom 1970- og 1990-tallet, men det ble aldri komplett, og noen steder pågår fremdeles registreringer. Navnet SEFRAK er en forkortelse for Sekretariatet for registrering av faste kulturminner i Norge, som er det organet som startet arbeidet med registreringen.

Riksantikvarens NB!-register: Liste over kulturmiljøer i byer og tettsteder i Norge som har nasjonal interesse.

4. Metode

Formålet med Byantikvarens kulturminnegrunnlaget er å gi Bergen kommune et kunnskapsgrunnlag for å forvalte kulturminner i henhold til nasjonale og kommunale mål og retningslinjer. Kulturminnegrunnlagene er vanligvis knyttet til overordnet planarbeid. Analysen

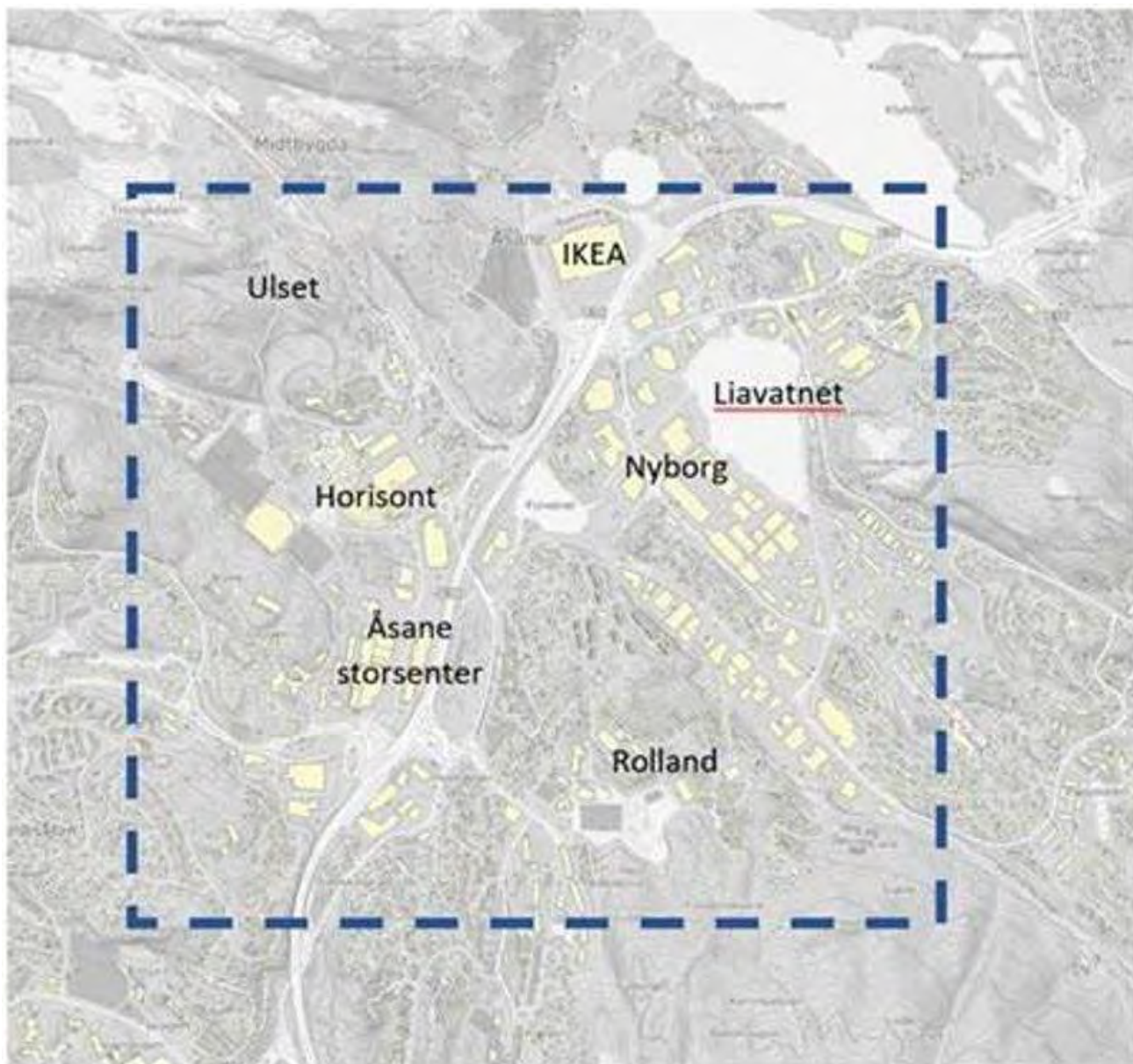
består i å kartlegge bevarte, fysiske kulturminneverdier og bygningsmiljøer som har vært konstituerende for den historiske utviklingen i et bestemt område.

Kulturminnegrunnlaget tar utgangspunkt i hovedtemaene; arkeologiske kulturminner, tidlig historie, ferdselsårer og kommunikasjon, bebyggelsesstruktur, enkeltobjekt og krigsminner.

Ulike antikvariske registre, historiske kart og foto, ortofoto, skråfoto og kommunens saksarkiv, har vært digitalt tilgjengelig under arbeidet. Dette har vært viktige redskaper, og utdrag fra enkelte antikvariske registre er presentert som bearbejdede sammenstillinger i rapporten. I tillegg har relevante skriftlige kilder vært gjennomgått. En oversikt over anvendte kilder er listet opp bakerst i rapporten. Videre er det utført befaringer i planområdet ved systematisk gjennomgang og tilstedeværelse. Dette har gitt et nødvendig og utvidet grunnlag for å forstå planområdets historiske utvikling.

Byantikvarens kulturminnegrunnlag er ikke en uttømmende dokumentasjon av kulturminnebestanden i planområdet på objektnivå. Dette betyr at det innenfor planområdet normalt vil være kulturminner som ikke eksplisitt er behandlet i rapporten. Vern av enkeltobjekter er ment å sikres på et lavere plannivå.

5. Undersøkelsesområdet

Figur 2: Området dekker det meste av Åsanes sentrumsområde, slik det er definert av Bergen kommune, Plan og bygningsetaten.

Planområdet er relativt flatt og myrpreget, noe som gjenspeiles i navn som Åsamyrane og Liamyrane. Dalaelven gikk i slynger sørvestover fra Langavatnet, via Banntjørna og Liavatnet til Forvatnet og videre mot Midtbygda der den gikk vest og nordvestover til den nådde sjøen ved Kvernavika. Det hadde alt fra tidlig på 1900-tallet vært planer om å gjøre Åsamyrane til Vestlandets kornkammer, noe som krevde omfattende dreneringsinnsats. Arbeidet pågikk fra 1957-60, fremskyndet av en storflom i Langavatnet i 1953. På slutten av 1960-tallet hadde Åsane økonomiske oppgangstider, og gårdsdrift ble avvirket samtidig som andre næringer vokste til. I 1970 ble en reguleringsplan for Nyborg vedtatt, og området ble utviklet som industri- og næringsområde, mens vannsystemet er bevart som et grøntområde etter reguleringsplanen av 1970. Midtbygda utviklet seg parallelt med dette til bydelens nye senterområde, og det er derfor få spor igjen av tidlige jordbruksareal og jordbruksbygninger i det undersøkte området.

Dalaelven ble kanalisert og terskler mellom Langavatnet og Forvatnet ble senket. Kanalene innenfor planområdet er del av kanalverket som gikk fra Langavatnet til Haukedal, totalt over 3,5 km. Håbrua (se figur 20), som var en del av Den trondhjemske postvei, ble sprengt bort i 1959 som en del av dette drenerings- og kanaliseringsprosjektet, som langt på vei må kunne kalles feilslått, for Det norske myrselskap konkluderte i 1968 med at forholdene ikke var gode for jordbruk. Dreneringskanalene fikk likevel en vesentlig rolle i utviklingen på Nyborg, da grunnforholdene ble bedret i området.

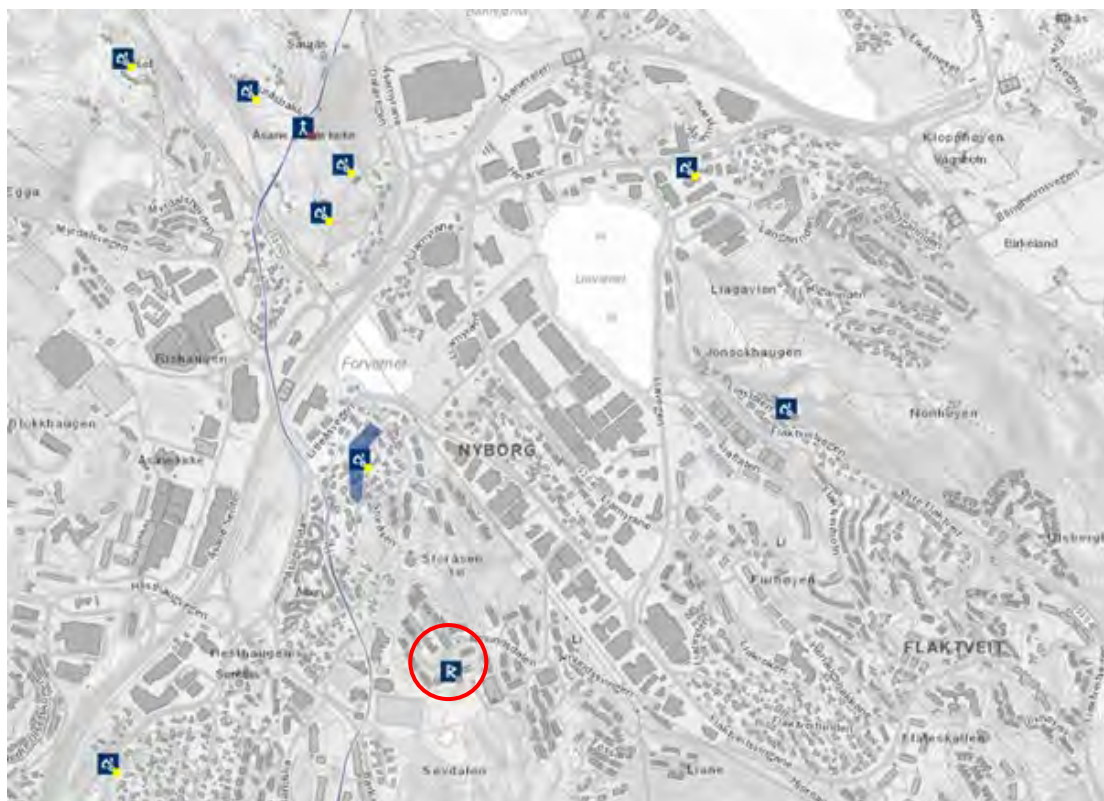
Se kart som viser den kanaliserte Dalaelven og myrprofil på Grind.no:

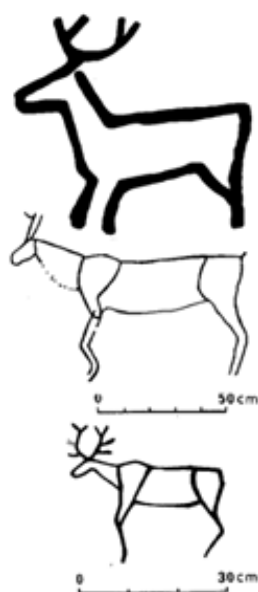
Figur 3: Kartstnittet viser Åsamyrene der Dalaelven ble kanalisert på slutten av 50-tallet. Nederst lengdeprofil over vassdraget og grunnen under.

6. Arkeologiske kulturminner

Innenfor det undersøkte området er det registrert kun ett arkeologisk funn fra forhistorisk tid i kulturminnedatabasen Askeladden: Bergkunst ved Åmundsdalen 24, Rolland, [lokalitets-ID 113797-1](#). I forbindelse med boligutbygging på Rolland, ble det i 1971 oppdaget en helleristning ved standplassen på den gamle skytebanen som lå der. Ristningen forestiller trolig et hjortedyr. På grunn av utbyggingen av området ble steinblokken med helleristningen tatt vekk fra sitt opprinnelige sted og har siden blitt lånt ut til Rolland skole.

Figur 4.: Kart fra Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden, med funnsted for helleristningen avmerket med rød sirkel.

Figur 5: Illustrasjon som viser hjortefiguren (øverst) sammenlignet med lignende figurer fra helleristningsfelt i Vangdal i Kvam og Vingen i Bremanger (illustrasjon hentet fra Bergen Museum, Topografisk Arkiv).

7. Tidlig historie og gårdsbebyggelse

Topografien i Åsane ble dannet i løpet av den siste istiden. Denne tok for Vestlandet slutt for ca. 10 000 år siden. Da isen trakk seg tilbake stod det igjen et landskap av fjell, daldrag, vann og myrer. Navnet Åsane gjenspeiler godt topografien i området.

For menneskene som har livnært seg i Åsane, har topografien i området vært utfordrende, men også livgivende. Til tross for myrlendte og våte områder i sentrale deler av Åsane, egnet området seg godt for jakt og fiske. Jeger- og sankertradisjonen varte fram til slutten av yngre steinalder da jordbruket etter hvert kom til å spille en stadig viktigere rolle.

Etter grunnleggelsen av Bergen på 1000-tallet fikk byen stor betydning for gårdene i Åsane. Byen utgjorde et marked der bøndene kunne omsette produktene sine og etter hvert førte aktiviteten i byen til at enkelte kunne livnære seg der som f.eks. bygningsarbeidere. I middelalderen var bøndene i Åsane leilendinger og måtte gi fra seg overskudd fra produksjonen til jordeierne som gjerne var kirker, klostre og bispestolen i Bergen. Pestperiodene på midten av 1300-tallet førte til at 17 av de omtrent 45 høymiddelalder-gårdene i Åsane lå øde rundt år 1520. Ødegårdene ble brukt som beiteområder for andre gårder. Mellom 1520 og 1600 ble de fleste ødegårdene i Åsane ryddet på nytt og bosatt. Fra slutten av 1600-tallet fikk noen leilendinger anledning til å kjøpe gårdsbrukene de drev. Åsane hørte tidligere til Hammer herred, men ble egen kommune i 1904. Gårdene Breistein, Hylkje og Salhus, ble overført til Åsane i 1914, mens Hordvikgårdene og Tellevik ble innlemmet i Åsane i 1938. Etter 1939 var det til sammen 47 matrikelgårder i Åsane, av disse inngår 8 i undersøkelses-område.

Figur 6: Kulturlandskapet på Myrdal, Ulset og Saurås er preget av steingarder, bakkemurer og veimurer og vitner om lang tids beitebruk og om «slitets historie» i Åsane. Dette er eksempler på enkeltelement som bør integreres ved planlegging av nye tiltak. (Foto: Opus Bergen AS, 2018).

Helt frem til 1960-årene fremstod Åsane i stor grad som et jordbrukslandskap med spredt gårdsbebyggelse. Det er flere bevarte kulturminner fra den eldre gårdsdriften og jordbrukslandskapet i dag, blant annet i form av tørrmurte steingavler, utløer og løemurer, steingarder, bakkemurer, gårdsveier, våningshus, driftsbygninger, både som enkeltbygninger og som deler av bevarte tun.

Gårdsbebyggelse

De eldste bygningene i undersøkelsesområdet er knyttet til tidligere gårdsdrift. Nordre deler av Åsane senter er hovedsakelig utbygd med næring og bolig, men det står fortsatt igjen bygninger og andre konstruksjoner om forteller om jordbruksbygden fra tiden før området ble utbygd.

Torvtaking har lange tradisjoner i Åsane. Mesteparten av skogen i området ble svidd av i forhistorisk tid, og tilveksten ble tatt ut til ved. Derfor utgjorde torv det viktigste brenselet helt fram til 1900-tallet. Torv ble tatt ut ved at man spadde ut et torvstykke, tørket det og lagret det i torvhus i nærheten av myrene. På enkelte gårder finner man i dag restaurerte torvhus, bl.a. på gården Saurås. Etter at torva var tørr, ble den båret til gårds i kiper, fraktet med hest og slede eller med løpestreng. Torvtaking har vært svært viktig for bosetningen i Åsane. Konkrete rester etter denne aktiviteten, kombinasjonen av myrer og torvhus, representerer viktige kulturhistoriske element i Åsane. I nyere tid har mange av de opprinnelige torvmyrene blitt drenerte og bygget ut.

Saurås og Angeltveit

I området rundt Åsane gamle kirke er det et viktig og verdifullt kulturlandskap fra slik det var den gang gårdsbebyggelsen dominerte Åsane. To av gårdsbrukene innenfor undersøkelsesområdet på Saurås ligger nært kirken, vest for IKEA. Gårdsbrukene har adresse Sauråsbakken 31 og 39. Også på Angeltveit finnes ett bevart gårdstun (gnr.191 bnr.4) helt i utkanten av det undersøkte området. Området er ikke regulert, men er omfattet av hensynssone bevaring kulturmiljø (H570_5 Mellingen) i KPA2018, som Byantikvaren forutsetter videreført i områdeplan og reguleringsplaner.

Det er utenom tunene også bevart annen eldre gårdsbebyggelse på Saurås gnr.190 bnr. 2 (3 SEFRAK-registrerte hus). Det ene en skjeneflor i utmarksgarden til gnr.190 bnr. 2. To bevarte og istandsatte torvhus står i Sauråsbakken på bnr.1,

Figur 7: Typiske torvhus av stein, en hustype som har vært vanlig i Åsane i forbindelse med utvinningen av torv som brensel. Disse ligger på Saurås bnr.1, mellom Dalavegen og Sauråsbakken. (Foto: Bergen kommune 2010).

Figur 8: De to torvhusene (midt på bildet) på Saurås ligger sørvest for store, tidligere myrområder der vi i dag finner bl.a. IKEA, og er regulerte til bevaring i gjeldende reguleringsplan (Foto Blom Urbex)

Figur 9: Gårdstunet på Saurås. gnr. 190, bnr.1 Sauråsbakken 39. (Foto BlomUrbex)

Figur 10: Gårdstunet på Saurås. gnr. 190, bnr.1 Sauråsbakken 39. (Foto Byantikvaren 2021)

Figur 11: Gårdstun på Saurås gnr.190, bnr.2 Saurås, Sauråsbakken 31. (Foto: Byantikvaren 2021)

Ulset

Senterområdet i Midtbygda er i all hovedsak utgått av de to gårdene Myrdal og Ulset (Ulvesæter). Ulsetskogen sør for Myrdal var som navnet tilsier en del av utmarken til gården Ulset. Innmark og gårdstun Ulset ligger på åsryggen mellom Myrdal og Salhusvegen.

I forbindelse med arealplan-arbeidet for Ulset Vest, [arealplan-ID 16350000](#), ble det utarbeidet en konsekvensanalyse for kulturminner (Opus, 2018). Kulturlandskapsverdiene i dette området er blant de høyeste i Åsane og også få andre steder i Bergen er et så helhetlig kulturlandskap bevart. Dette unike er at både helheten i kulturlandskapet og detaljer på bygningsnivå er bevart. Området er rikt på steingarder og bakkemurer i et kulturlandskap som er typisk for lyngheiene i regionen. Den kulturhistoriske verdien er stor.

De to tunene på gården Ulset er regulert til bevaring i denne arealplanen. Dette ene gårdstunet ligger som et rekketun med tidligere bnr. 1 og 2. Til sammen består rekketunet av tolv enkeltbygninger. Deler av tunet til bnr. 1 er fradelt og har i dag bnr. 327. Tunet består av et bolighus, vognhus, eldhus, og to driftsbygninger. Alle bygningene er ikke eksakt daterte, men deler av lemstoven på bnr.2 skal være fra 1700-tallet.

Figur 12: Rekketun på gnr. 189 Ulset består av tidligere bnr.1, i dag bnr.327 og 2. (Foto: Blom Urbex)

Figur 13 (tv): Driftsbygningen på Ulset bnr. 1 (i dag bnr.327) er delvis bevart, delvis ombygget eller under ombygging. (Foto: Byantikvaren 2021). Figur 14 (th): Våningshuset på Ulset, bnr.2 er bygd som en lemstove, deler av huset skal være datert til 1700-tallet. (Foto: Asplan Viak 2004)

Det andre tunet som er regulert til bevaring på gården Ulset er gnr. 189 bnr. 335 (tidligere bnr.3) Bolighuset ble bygd i 1965. På andre siden av vegen fra bolighuset står et bygg med landkum i underetasjen. Rommet over ble nytt til slakting. Byggeår er ukjent. Driftsbygningen er oppført i 2 byggetrinn. Den eldste delen fra 1850 er tørrmurt med fjøs i 1. etasje og høyståll over. Deler av muren raste ut tidlig på 1990- tallet, men ble da satt opp på nytt med ny stein som var mindre rund og lettere å mure med. Den nyeste delen er fra 1950.

Det eldste huset på gården er en flor med snekkerverksted og smie i østre del. Ifølge eierne ble det satt opp rundt 1750. Bygget er satt i stand i senere tid med blant annet nytt tak og ny kledning.

Figur 15: Tunet til tidligere Ulset bnr.3 (nå bnr.335) har mange godt bevarte hus, de eldste fra 1700-tallet. (Foto: Byantikvaren 2021)

Figur 16: Steinhus på Ulset, gnr. 189 bnr. 412. Sannsynligvis et tidligere torvhus med sørgavl i tre., Huset står i dag midt i et veikryss, mellom et byggefelt og kjøpesenteret Horisont (Foto: Byantikvaren 2018).

Myrdal

Også denne matrikelgården har avstått mye grunn til senterområdet i Åsane. Gården hørte for reformasjonen til Munkeliv kloster, og skal ha ligget øde etter Svartedauden. Deler av kulturlandskapet nærmest senterområdet er skjemet av nyere inngrep, men mye av den eldre gårdsbebyggelsen er bevart og har fortsatt til dels høy kulturminneverdi. Området inngår som LNF-område i gjeldende kommunedelplan, arealplan-ID 9930000, og vil være en tentativ hensynssone for bevaring av kulturmiljø i fremtidige arealplaner.

Figur 17: På gården Myrdal er det fortsatt eldre gårdsbebyggelse, men kulturlandskapet er skjemet av nyere inngrep. (Foto: Blom Urbex, 2019)

Figur 18: Gårdstun i Myrdal, gnr.188 bnr.4. (Foto Byantikvaren 2021)

Rolland

På østsiden av E39 ligger Rolland. Rolland ble trolig etablert som gård tidlig på 1500-tallet og fikk en stor økning i folketallet på 1800-tallet. I jordbrukstellingene i 1969 var det registrert 7 bruk på Rolland. Området har beholdt lite av sin opprinnelige karakter som jordbrukslandskap og gårdsmiljø på grunn av kraftig utbygging de seinere tiårene. Gården på Rolland var krongods til 1600-tallet og postgård ved Den trondhjemske postvei. Flere av bygningene her har kulturhistorisk verdi. Postveien som går over Rolland, er et kulturminne av stor verdi. Det opprinnelige tunområdet på Rolland ligger imidlertid utenfor det undersøkte området, om plangrensen utvides må gårdsbebyggelsen med tilhørende strukturer reguleres til H570 bevaring kulturmiljø. Tunet på bruket Åsli er omtalt under beskrivelsen av boligområdet Selegrend.

Birkeland og Li

Det er lite gårdsbebyggelse bevart på disse to matrikelgårdene, men på Liastølen (gården Li) finner vi et sjeldent eksempel på en driftsbygning (løe) der hele bærekonstruksjonen (tørrmur) og takteking er av stein (bruddskifer). Bygningen er registrert som vernet kulturminne i Askeladden, se kulturminnesok.no/ra/lokalitet/229572 og datert til 1500-tallet, etter-reformatorisk tid.

Figur 19: Steinløen på Liastølen er en unik konstruksjon og datert til 1500-tallet, etter-reformatorisk tid. (Foto: Byantikvaren, 2021)

8. Ferdseil

Det er flere kjente og i noen grad bevarte eldre kirkeveier og stier i Åsabygda, og disse har tilknytning til Åsane gamle kirke. Kirkestedet er sannsynligvis fra senmiddelalderen, selv om dagens kirkebygg er nyere. Det ligger sentralt i Åsane, på Saurås, og her har mange gamle ferdselsårer fra gårdene i Åsane møttes. Den mest kjente som berører planområdet, er den gamle kirkestien. Denne stien strekker seg fra naustområdet i Morvik, over Myrdal og Ulset til kirken på Saurås. Stien er over store deler av strekningen lesbar og farbar fortsatt., Det antas også å ha vært tilsvarende stier i mange retninger fra dette gamle kirkestedet. Også postveien, som ble anlagt på slutten av 1700-tallet må antas å ha fulgt gamle ferdselsårer til kirkestedet både til Rolland/Eidsvåg i sør og mot Hordvik/Steinestø i nord, selv om disse gårdene soknet til kirken på Hamre, Osterøy.

Figur 20: Håbrua over Dalaelva, ved grensen mellom gårdene Ulset og Rolland blir omtalt som den vakreste utkragebroen som noen gang er bygget i Hordaland. Foto: Digitalmuseum.no, ukjent fotograf.

I forbindelse med opparbeidingen av postveien ble det også bygget broer som fremdeles står i dag, selv om den lengste, Håbrua (bildet ovenfor), ble revet på 50-tallet. Ved Rolland knyttet også veifar fra Ytre Arna / Gaupås/ Hjortland seg til postveien, et veifar som i dag fortsatt er lesbart og for en stor del benyttes som turvei. Gjennom gårdene Myrdal og Ulset strekker den gamle Kyrkjestien seg, dette var den opprinnelige kirkevei for gårdene i soknet som ligger langs Byfjorden. Datering er usikker, men om denne stien, som i årenes løp delvis er blitt opparbeidet til gårdsvei/kjørevei, er like gammel som kirkestedet på Saurås, kan den ha eksistert allerede senmiddelalder og i hvert fall i tidlig nytid. Veifaret er et viktig kulturminne som ikke er markert med hensynssone i kommuneplanens arealdel (KPA2018), men som vil bli foreslått ved neste rullering.

På gården Rolland, som ligger vest for den tidligere Dalaelven, og nåværende E39, er Den trondhjemske postvei bevart som et tilnærmet sammenhengende veifar gjennom hele den planområdet.

Figur 21: Den trondhjemske postvei over gården Rolland, her ved Barkaleitet, fungerer dag som gang- og sykkelveg.

Figur 22: Kyrkjestiens delvis kjente og delvis antatte veifar strekker seg fra Morvik til møtes med Den trondhjemske postvei på Ulset.

Historiske veifar utgjør viktige kvaliteter fra ulike perioder i utviklingen av ferdsel og kommunikasjon i området. Flere historiske veifar er vernet i kommuneplanen med hensynssone for kulturmiljø. Dette er viktige kulturminner som skal tas hensyn til i den videre utviklingen av området.

9. Bebyggelsesstruktur

Åsane hørte tidligere til Hammer herred, men ble egen kommune i 1904. Gårdene Breistein, Hylkje og Salhus, ble overført til Åsane i 1914, mens Hordvikgårdene og Tellevik ble innlemmet i Åsane i 1938. Da var folketallet i Åsane på vel 3000 innbyggere, og det var allerede mer enn 6-doblet til ca 19000 ved kommunesammenslåingen i 1972. Kommunesenteret for tidligere Åsane kommune var Eidsvåg. Befolkningsveksten har fortsatt, og i dag bor det like over 40 000 mennesker i Åsane.

Bilveien rundt Eidsvågneset ble tatt i bruk i 1930, og i 1956 var Eidsvågtunnelen ferdig. Det nye veisystemet gjorde det lettere og raskere å komme til og fra Bergen og det hadde blitt skilt ut en rekke nye hytte- og hustomter i Åsane på 1920- og 30-tallet. I tiårene etter 2.verdenskrig skjedde det en storstilt eneboligutbygging i Åsane.

Deler av Åsane fikk forstadsfunksjoner for Bergen, og etter hvert ble mange av de gamle hyttene bygd om til hus med permanent bosetting. Kommunen ble i løpet av noen tiår forvandlet fra å være en jordbruksbygd til å bli en forstad til Bergen. Etter kommunesammenslåingen i 1972 har store deler av Åsane utviklet seg som en kombinasjon av industri og næringsliv, med bebyggelse av ulik karakter. Den store senterutbyggingen startet opp like etter kommunesammenslåingen, og mens sentrumsfunksjonene tidligere lå i Eidsvåg og Salhus, ble Midtbygda med Åsane senter det nye, bilbaserte sentrumsområdet i Åsane.

De første tiårene etter at Jordloven ble vedtatt i 1955 stod likevel jordvernet sterkt, og det medførte at boligbyggingen i Åsane først og fremst bokstavelig talt skjedde i «åsane» og ikke på og rundt Åsamyrene.

Bebyggelsesstrukturen innenfor undersøkelsesområdet er svært variert. Områdene ved Åsane senter og rundt Liavatnet domineres i dag i stor grad av kjøpesentre, plasskrevende varehandel og industribygg som tar store arealer. Arealet rundt disse områdene for næring- og tjenesteyting kjennetegnes ellers med boligbygg i de kupert «åsane», mens flatene på de gamle myrene og rundt vannene er forbeholdt industri, næring og veisystem. I nord og nordvest er det verneverdig gårdsbebyggelse. Forholdsvis tette rekkehusområder og variert småhusbebyggelse dominerer i sør, i tillegg er det større områder med lamellstruktur i utkantene av undersøkelsesområdet. Et fellestrekk for den eldre boligbebyggelsen er terrengtilpassing, og at mye opprinnelig topografi er ivarettatt.

Figur 23: Historisk skråfoto over området med Kollåsen, Rollandslien og Barkaleitet. Bebyggelsesstrukturen i denne delen av undersøkelsesområdet er svært variert, med eneboliger i Kollåsen, rekkehusbebyggelse i Rollandslia og lamellbebyggelse i Barkaleit

Lamellbebyggelse

Drabantby-utbyggingen med lavblokker, som i stor grad preger Midtbygda i dag, kom først i gang i området rundt Ulset/Prestestien i 1969. I 1969 begynner blokkbebyggelsen i Myrdalskogen og Prestestien å ta form. Dette var en helt annen bebyggelse enn det som tidligere hadde vært reist i Åsane. De tre områdene med lamellbebyggelse, Prestestien, Liaflaten og Barkaleitet som er kartlagt innenfor undersøkelsesområdet er bygd på slutten av 1960-tallet og 1970-tallet. Det som kjennetegner disse områdene, er et helhetlig plangrep og at det er lagt vekt på sosial bærekraft og fellesfunksjoner og av store grønne fellesareal.

Prestestien borettslag, som delvis ligger innenfor undersøkelsesområdet, er et av Norges største med 655 boliger. Reguleringsplanen med BOB som tiltakshaver ble vedtatt i 1968 og det var avsatt flere lekeplasser, barnehage og butikk i tillegg til 14 lavblokker på 3 og 4 etasjer, og 3 høyblokker. Bebyggelsen har gjennomgått to store rehabiliteringer der blant annet fasader, vinduer og altaner er endret.

*Figur 24:
Prestestien
borettslag med
renoverte fasader
(Foto:
Byantikvaren
2021)*

Rekkehusbebyggelse

Selegrend borettslag er omfattet av hensynssone H570 i KPA2018. Bruket Åsalia, som i 1972 ble solgt til Åsane tomteselskap var en del av gården Rolland. Borettslaget ble bygget av Selegrendbevegelsen som et beboerstyrt alternativ til de tradisjonelle boligbyggelagene. Selegrend er en sammenhengende, karakteristisk rekkehusbebyggelse. Strukturen er lav og tett, utformet som en moderne grend rundt smau, trapper og grønne fellesareal. Byggeprosjektet ble slutført i 1975/76. Det ble tegnet av Cubus v/Odd Løvseth og Nils Roar Øvsthus. Her er 92 hus med til sammen 113 boenheter. Alle har sitt private uteområde, og i tillegg gode fellesarealer som inviterer til nabokontakt. Løen og våningshuset på bruket Åsalia fra midten av 1800-tallet er bevart og integrert i bebyggelsen. Selegrend er definert som hensynssone for bevaring av kulturmiljø i gjeldende KPA.

Figur 25: Selegrend er et spesielt byggeprosjekt fra midten av 1970-årene, som i dag er vernet med hensynssone for kulturmiljø i gjeldende KPA. (Foto: Byantikvaren 2018).

Figur 26: Deler av Selegrend sett fra luften. Det bevarte gårdstunet oppe til høyre, bevart som en integrert del av boligområdet. (Foto: Blom Urbex, 2019)

Ulsetskogen selvbyggerlag fra 1984 (Nedre Ulsetskogen 1-85) var en spesielt omfattende og tett utbygging av rekkehus. Det ble tegnet av Helge Hjertholm og består av 86 enheter fordelt på 15 rekker.

Figur 27: Ulsetskogen selvbyggerlag sett mot fargerike Selegrend som skimtes i bakgrunnen (Foto: Byantikvaren, 2018).

Atriumhusene i Åstveitskogen 1-9 (12 boliger) er et boligområde med tydelig særpreg, boligene er på 1 etasje og ble tegnet av Helge Borgen i 1965. Denne typen rekkehus er sjelden og det eneste prosjektet med denne meget tidstypiske bygningstypen som ble oppført i Åsane.

Figur 28: Atriumhus i Åstveitskogen 1-9 (Foto: Google Maps 3D)

I **Forvasshaugen 16-26** ligger en rekke på med atriumhus, 6 boliger tegnet av Byggmester Nyland i 1973. De ligger idyllisk til like ved vannet i en liten "lomme" med eneboliger et steinkast fra Gullgruven, industriområder og motorveien. Disse små "lommene" med boliger er ikke uvanlig i det ellers så næring- og industripregede delen av Åsane. Det er viktig at slike områder blir bevart og ikke sanert til fordel for flere næringsbygg eller blokkbebyggelse slik at en beholder en viss tidsdybde og særpreg.

Figur 29: Atriumrekkehus i Forvasshaugen 16-26 (Foto: Blom Urbex, 2019)

Villabebyggelse

Det meste av villabebyggelsen i undersøkelsesområdet er bygget i perioden 1945-1980. De største utbyggingsområdene, villabebyggelsen på Kollåsen og Storåsen, er i all hovedsak bygd på 1950-1960 tallet. En del av eneboligene på Kollåsen ble opprinnelig tenkt brukt som hytter for bybeboere (Byantikvaren i Bergen. 2012. Kulturminnegrunnlag for Bybanen. Bergen sentrum – Åsane). Ulsetåsen ble utbygd på 1960-70 tallet, bebyggelsen er stort sett eneboliger, men også en del rekkehus. Kollåsen og Storåsen er uregulert, Ulsetåsen og Tertnesåsen ble regulert i 1965.

Figur 30: Området rundt Forvatnet var tidlig utbygget med eneboliger. (Foto: Flyfoto fra Fjellanger-Widerøe, 1969)

10. Offentlige bygninger

Åsane gamle kirke ligger på Saurås og er det eldste kirkestedet i Åsane. Her stod det i seinmiddelalder og tidlig nytid etter all sannsynlighet en trekirke. Ved kirken er det en kirkegård fra middelalder. Det fremgår av skriftlig dokumentasjon at det ble fortatt en større reparasjon av denne etter 1655, med nytt tak og nytt kor i trømmer, på dette tidspunktet antas det at den eldste delen av kirken var en stavkonstruksjon. Trekirken brant før 1795, da en ny langkirke i stein ble reist. Steinkirken ble påtønt og brant julaften 1992, men raskt gjenoppbygget som en kopi av steinkirken. Kirkestedet er et statlig listeført kulturminne, og gravplassen fra middelalderen er automatisk fredet.

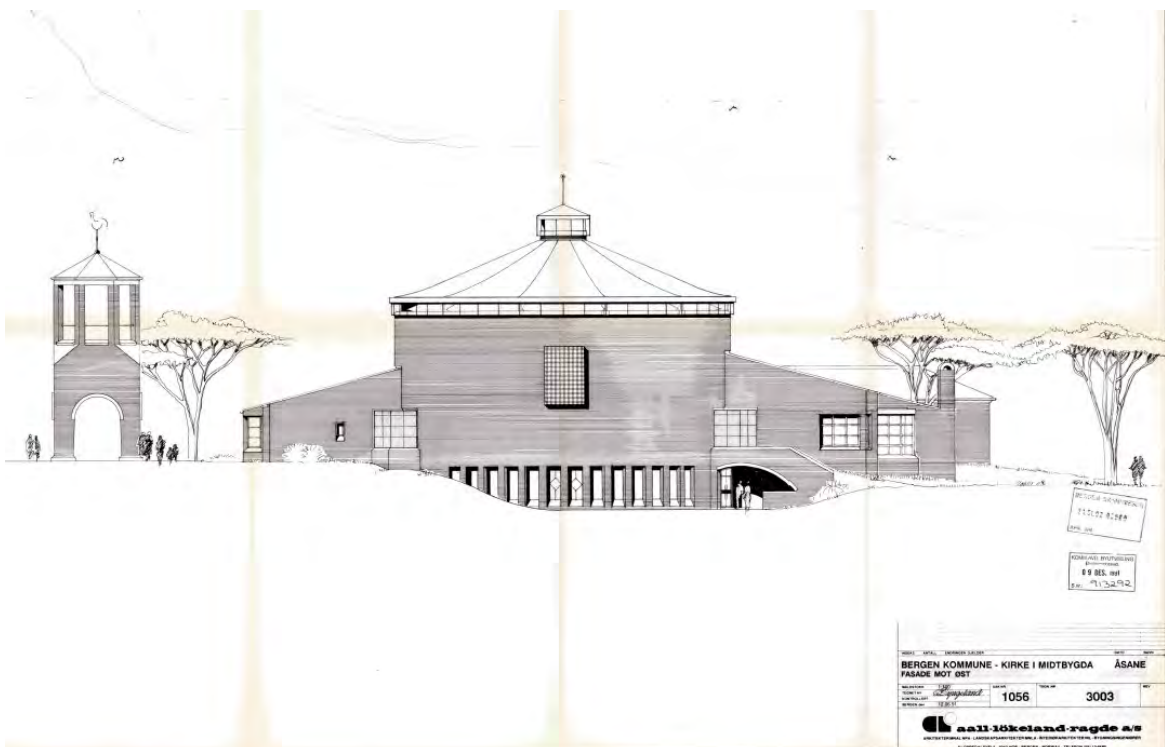

Figur 31: Åsane gamle kirke. (Foto: Blom Urbex, 2019)

Åsane nye kirke ble tegnet av arkitekt Terje Dyngeland (arkitektkontoret Aall-Løkeland-Ragde) i 1991. Utbyggingen i Åsane fra 1960-årene til starten av 1990-årene medførte en stor befolkningsøkning, fra ca. 6000 til ca. 35000 innbyggere. Selv om Åsane menighet ble delt i tre i 1982; Salhus, Eidsvåg og den resterende del av Åsane menighet og de to førstnevnte hadde egne kirker, var Åsane gamle kirke for liten til menigheten den betjente. Åsane nye kirke er reist som en såkalt arbeidskirke, det vil si at den i tillegg til kirkerommet er bygget for å romme flere funksjoner som kontorer, møterom etc. Kirken er bygget i rød teglstein og kirkerommet er sirkelformet.

Figur 32: Åsane nye kirke, kranen vitner om pågående utbygging av Midtbygda sykehjem. Til høyre i bildet skulpturer satt opp foran den nye Åsane VGS og kulturhuset i Åsane. (Foto: Byantikvaren 2021)

Figur 33: Tegning av Åsane nye kirke. Av arkitektkontoret Aall-Løkeland-Ragde, fra 1991. (Tegning fra Byggesaksarkivet)

Rolland barneskole med de to tilhørende grendaskolene, Storåsen og Kollåsen, ble oppført som del av og i takt med boligutbyggingen på Rolland i andre halvdel av 1970-årene. Grendaskolene ble oppført i 1975 og 1976 med én kilometers avstand, mens barneskolen (kjerneskolene) ble oppført i 1977 sentralt i området. Her ble også en idrettshall, med tilhørende idrettsbane, og et helsesenter oppført, i henholdsvis 1980 og 1981. I planene lå en ungdomskole som ikke ble realisert, på tomten ligger det i dag en barnehage. Hele det offentlige anlegget er tegnet av Bergensarkitektene Anna og Jostein Molden. Rolland skole fikk «Det Nyttige Selskabs» premie for god arkitektur i 1981.

Figur 34: Rolland skole fra 1977 (Foto: Byantikvaren 2013)

Rolland skole, et skoleanlegg som i Byantikvarens rapport for kommunale skoleanlegg i Bergen er omtalt slik: «Rolland skole er et sjeldent og helhetlig eksempel på en skolemodell med grendaskoler og kjerneskolene, og har miljøverdi som del av et helhetlig planlagt boligområde i Åsane. Anleggene har meget god terrengtilpasning og menneskelig skala, og tilhører en retning av modernismen med fokus på menneske og natur. Skoleanlegget har middels verneverdi.» Det pågår reguleringsarbeid for skoleanlegget med tanke på etablering av ny idrettshall m.m.

Kyrkjekrinsen skole utgjør et skolehistorisk område med bygninger fra tre ulike perioder, det første bygget er fra 1919. Åsane ble i 1904 skilt ut som egen kommune, og hadde da fire skolekretser: Eidsvåg, Haukås, Mjølkeråen og Kyrkjekrinsen. Hver krets hadde sitt eget skolehus, med et klasserom i den ene enden og en liten lærerbolig i den andre. Skolehuset i Kyrkjekrinsen ble bygget i 1888 og lå på Eikås. Skolen hadde i 1904 91 elever fordelt på tre klasser. I 1919 ble det bygget skole på tomten der skolen ligger i dag. Dette huset står fortsatt, og brukes av skolefritidsordningen.

Gamleskolen, oppført 1919, har høy arkitekturhistorisk og skolehistorisk verdi som representant for landskolen i perioden 1880-1920, med typetegne skolestuer i enkel sveitserstil. Typetegningene ble innført på slutten av 1800-tallet som følge av fastskoleloven av 1860, med krav om bedre lysforhold og luftkvalitet i skolelokalene. Skoletypen var svært vanlig, men i dag finnes det få bevart. Gamleskolen på Kyrkjekrinsen har hovedform relativt godt bevart, men lite materialautentisitet. Gamleskolen har høy verneverdi.

Figur 35: Gamle (tv) og nye Kyrkjekrinsen skole, fra 1919 og 1958. (Foto: Byantikvaren 2018).

Hovedbygget består av én fløy oppført 1958 og en fløy oppført i 1970, etter tegninger av arkitektene Torgeir Alvsaker og Einar Vaardal-Lunde. 1970 fløyen ble bygget om og utvidet i 1999 (Fortunen arkitekter). Hovedbygget fremstår i dag som lite enhetlig. 1958 fløyen har arkitekturhistorisk verdi som representant for 1950-talls skolearkitektur. Da det finnes flere og mer enhetlige skolebygg fra denne perioden, anses hovedbygget på Kyrkjekrinsen å ha middels verneverdi (Kilde: Kommunale skoler i Bergen Kulturhistorisk rapport om skolebygg fra 1724 til 1979, Byantikvaren i Bergen, Skriftserienr: 2013-13).

I 2008 ble en ombygging påbegynt, etter at skolen hadde slitt med for få klasserom og for lite areal til lærerarbeidsplasser. I denne prosessen ble det også planlagt nytt skolekjøkken og ny kantine. Endringene ble gjort innenfor eksisterende bygningsmasse

Blokkhaugen skole ligger ovenfor et lamell-blokkområde i Myrdal, like vest for Åsane senter. Skolen ble oppført i forbindelse med utbyggingen av området på midten av 1970-tallet. Skolen stod ferdig i 1976 etter tegninger av arkitekt Sigmund Myking som også har tegnet skolene på Åstveit (1965) og Ulsetskogen (1971).

Skolen består av et rektangulært volum med flatt tak i to etasjer og delvis utbygget kjeller. Et flatt leskur løper langs deler av fasaden i sør, mot en asfaltert skoleplass. Høydeforskjell mot øst er opparbeidet med rampe, trapper og benker i nisjer i betonggjerde. Bygningen er oppført i to etasjer og sokkeletasje i prefabrikkerte betongsøyler og -dekker. Fundament, endevegger og trappehus er i plasstøpt betong. Langfasadene har vindusbånd og påhengte fasadeelementer i frilagt grus. Endeveggene i råbetong med sentralt plasserte vindusbånd. Balkong i betong på endevegg mot øst. Vinduer og ytterdører er skiftet. Enkelte vinduer er markert med kontrastfarger, noe som myker opp det opprinnelige horisontale preget. Bygningen har sentralt inngangsparti under leskuret og er organisert med midtkorridor i første etasje og dobbelkorridor i andre etasje.

Figur 36: Blokkhaugen skole fra 1976. Tegnet av arkitekt Sigmund Myking Byantikvaren, 2013)

Blokkhaugen skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et karakteristisk og godt bevart eksempel på 1970-årenes skolearkitektur, med «ærlige» materialer som råbetong, eksponert tegl og lakkert furu. Skolen har høy verneverdi.

Ulsetskogen skole ble oppført parallelt med utbyggingen av eneboliger og rekkehus i andre halvdel av 1960-årene. Skolen ble oppført parallelt. Ulsetskogen skole er fordelt på to separate anlegg. En paviljong ble oppført i 1967, etter tegninger av arkitekt C. J. Jensen. Denne nyttes i dag som SFO. Hovedanlegget ble oppført i 1971 etter tegninger av arkitekt Sigmund Myking. Hovedanlegget (1971) er et sent eksempel på 1960-talls skolebygg. Endring i fasadematerial og spesielt endring av takform og -tekking på leskur forringer det tidstypiske uttrykket og de opprinnelige kvalitetene. Opprinnelig struktur og hovedform er imidlertid godt bevart. Anlegget har derfor middels verneverdi. Paviljongen (1967) er et enkelt og lite påkostet bygg uten utpregede arkitektoniske kvaliteter og har derfor liten verneverdi.

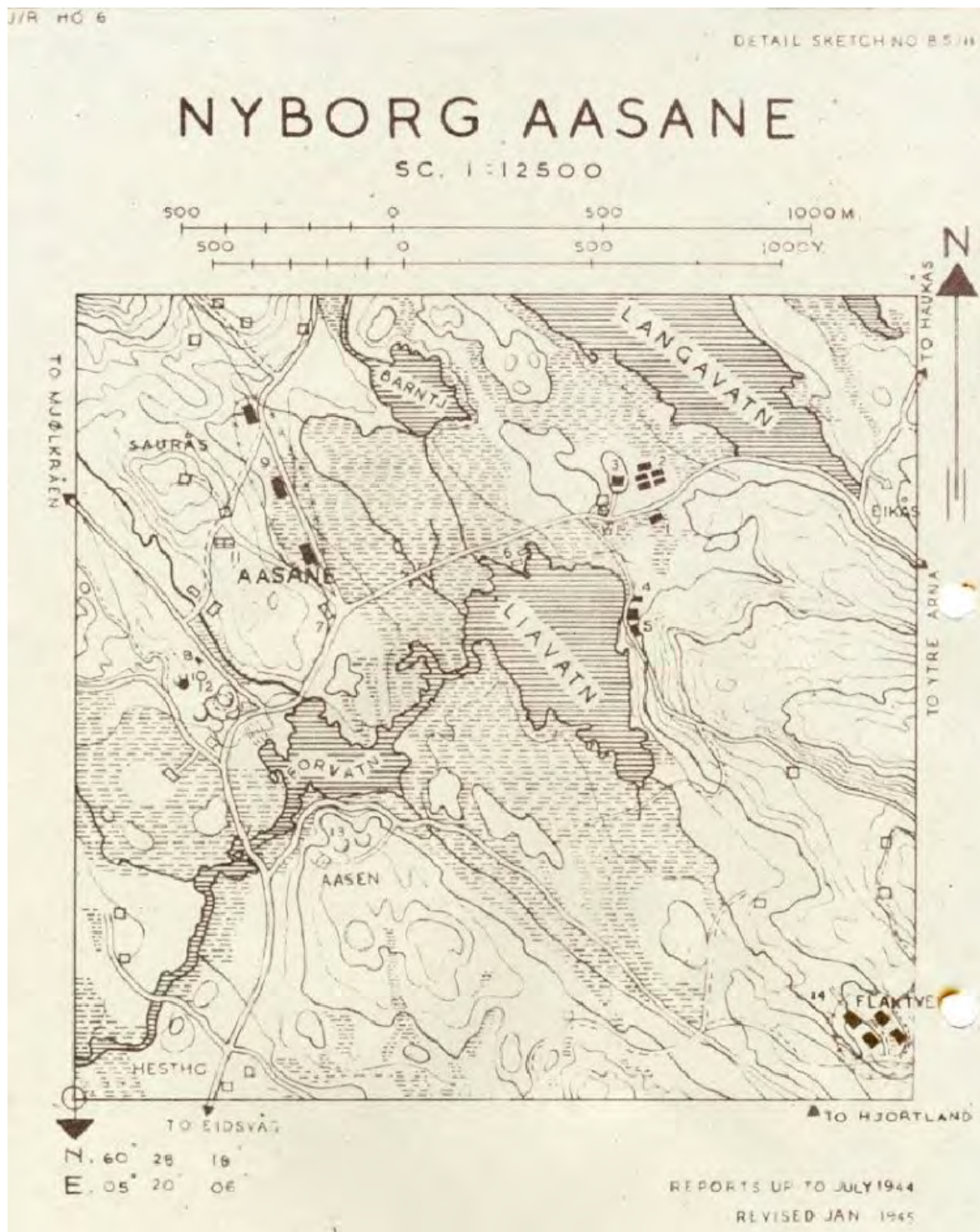

Figur 37: Ulsetskogen skole. Hovedfløyen er en langstrakt bygning med vindusbånd. (Foto: Byantikvaren, 2013)

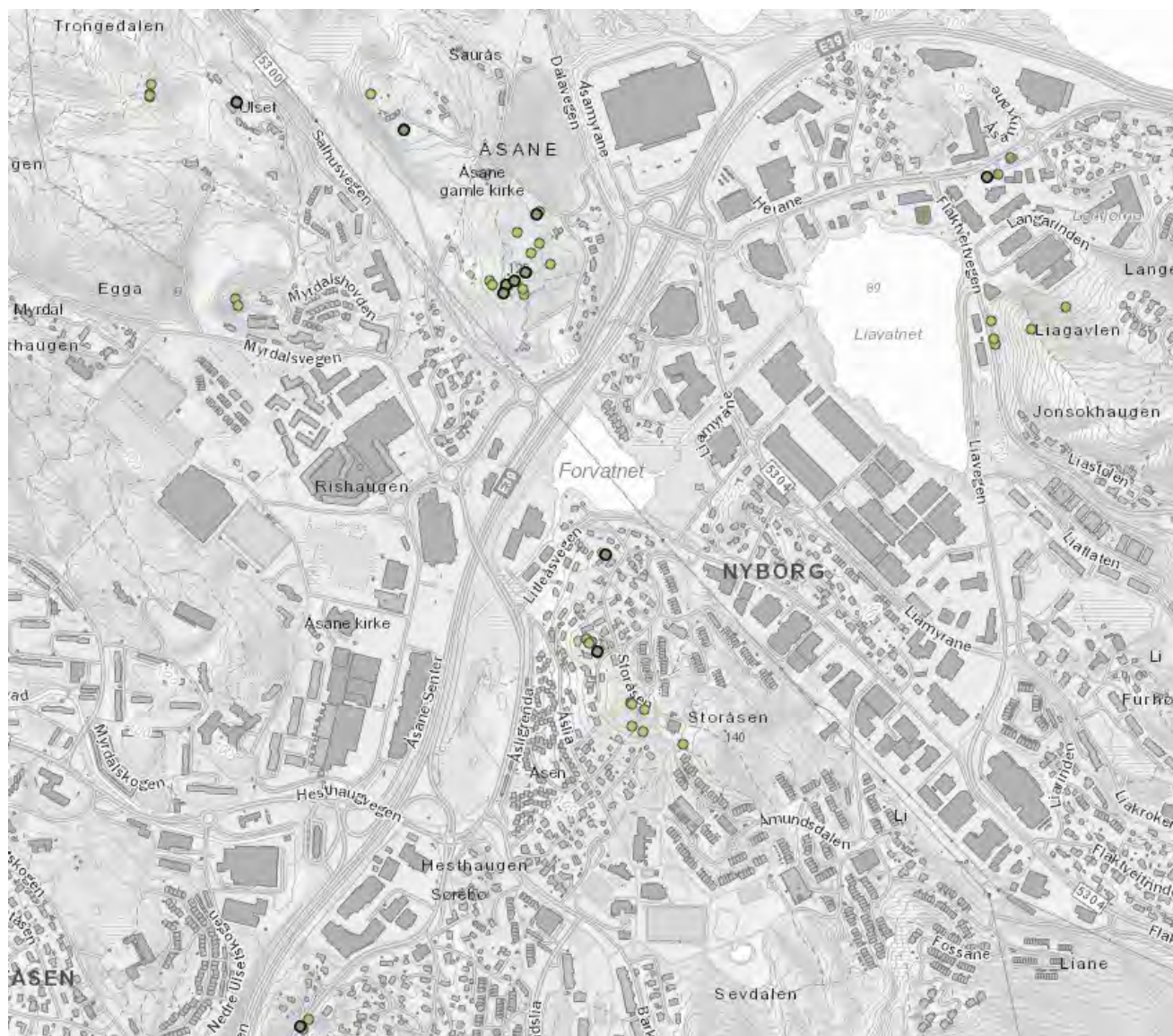
11. Krigs- og forsvarsminner

Krigsminner fra andre verdenskrig

Flere steder i Åsane er det bevarte krigsminner, som forteller om en viktig del av vår nyere historie. Både rester etter infrastruktur og brakker anses å ha stor kulturhistorisk verdi. Riksantikvaren iverksatte et landsomfattende registreringsprosjekt i 2015 for å øke fokuset på kulturminner fra den andre verdenskrig. Etter dette har interessen for såkalte smertefulle kulturminner økt, som viktige kilder til historisk kunnskap, forståelse og kollektiv hukommelse.

Figur 38: De alliertes etterretningskart fra 2.verdenskrig der tysk aktiviteten er avmerket. Kartet gir et inntrykk av omfanget, men nøyaktigheten er ikke helt presis (Illustrasjon: Statsarkivet/Byantikvaren 2018).

Figur 39: Registrerte krigsminner fra andre verdenskrig i planområdet avmerket med grønne prikker. (Illustrasjon: Byantikvaren/VisGI)

Et av de mest kjente tyske anleggene i Åsane fra andre verdenskrig er fangeleiren på Saurås, like ved Åsane kirke. Leiren hadde plass til 150-200 fanger. Det er lite igjen av leiren, men det kan fremdeles sees rester av en bunker mm. på høydedraget nordvest for leiren. Det var en enda større fangeleir i Liarinden, der rundt 500 sovjetiske fanger var internert under 2.verdenskrig. Denne fangeleiren var den tredje største i fylket, og regnet som en av de verste med tanke på mishandling og henrettelser av fanger for mindre forseelser. I alt døde 27 av fangene, de fleste av disse ble henrettet. Heller ikke denne fangeleiren gjenstår det synlige spor av i særlig grad. Begge fangeleirene i Åsane var såkalte "Organisation Todt"-leire. Dette var en halv-militær organisasjon som fungerte som hovedentreprenør for en rekke anlegg som okkupasjonsmakten igangsatte, og som engasjerte tyske og lokale firma i byggearbeid på veier, flyplasser og militære befestninger.

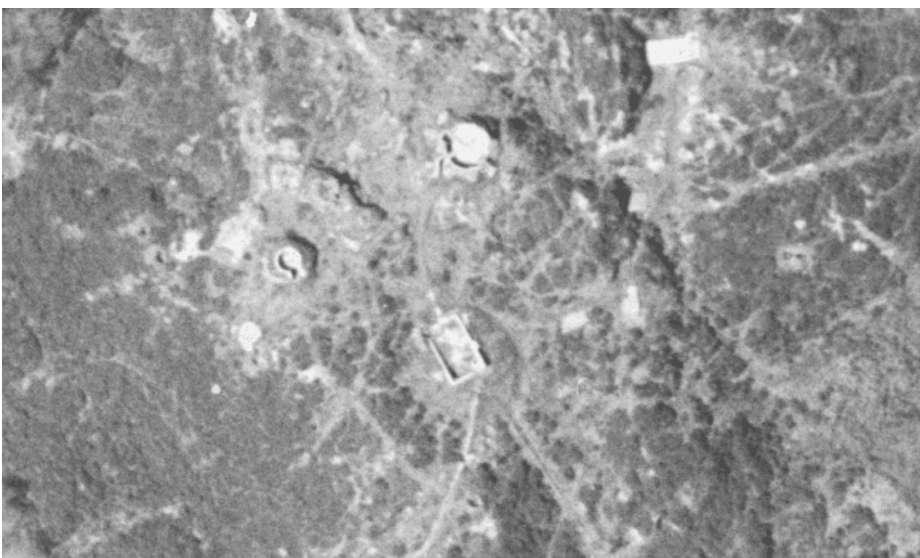
Et eksempel på stående bygninger fra en tysk leir er imidlertid brakkene på Birkeland og Li, der det fortsatt rester etter en større mannskapsleir fra andre verdenskrig. Etter krigen var området kjent som «tyskerplassen». Tre brakker står langs veien Åsamyrane vis-à-vis Kyrkjekrinsen skole. Skolebygningen fra 1958 ble reist på den såkalte «tyskerplassen».

Figur 30: Rester etter den tyske leiren på Birkeland og Li. Bygningene ligger vis a vi Kyrkjekrinsen skole, som ble bygget på leirens oppstillingsplass.

Figur 31: Nordre Langarinden 5. er 1 av 3 brakker som står igjen etter den tyske leiren under den andre verdenskrig. Dette er krigsminner som forteller om okkupasjonsmaktens aktiviteter i området. (Foto: Byantikvaren)

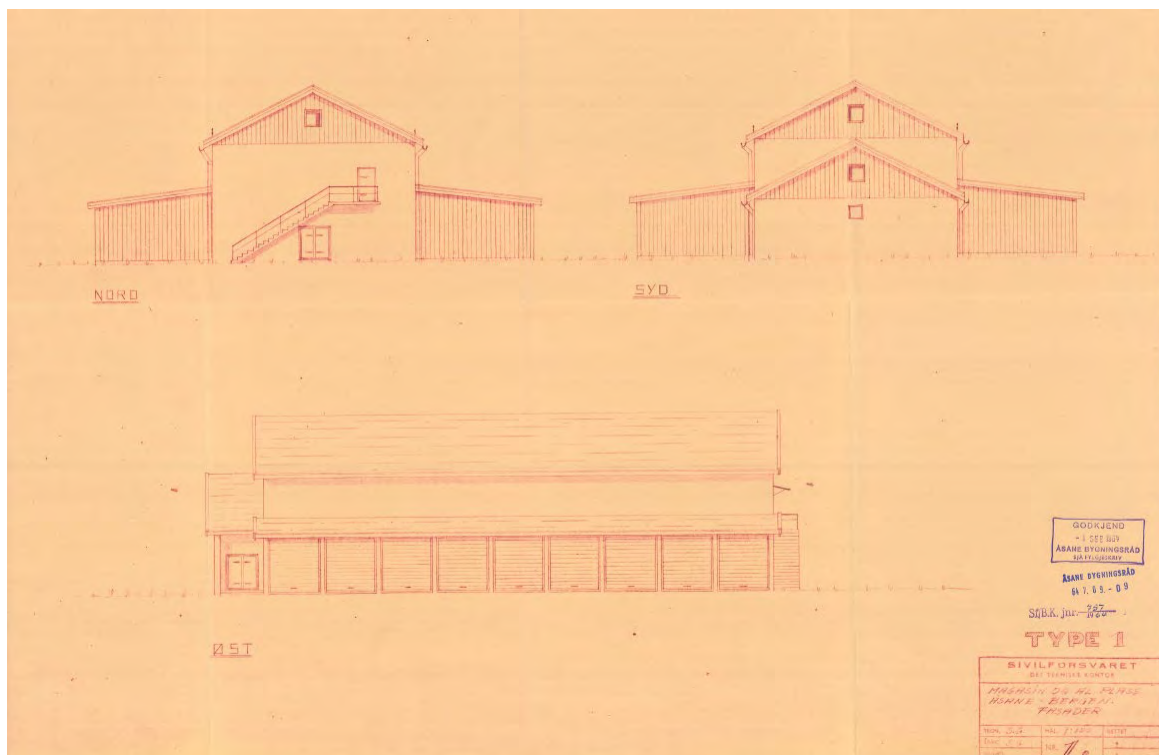
Figur 32: Historisk ortofoto fra 1951 som tydelig viser rester av krigsminner på Haugane. Krigsminnene ligger innenfor hensynssone for kulturmiljø i gjeldende KPA (Illustrasjon: Bergen kommune 2018).

Den kalde krigens kulturminner

Like i nærheten står det en bygning som vitner om aktiviteter i forbindelse med den kalde krigen. Dette er Bergen Sivilforsvars Magasin og Alarmplass. Bygningen ble oppført i 1966, og skulle gi vern mot konvensjonelle våpen. Den var gass og trykksikker, og hadde aggregat. Den ble bygd i massiv betong, nærmest uten vinduer. Langs byggets langsider er det en rekke med garasjer.

Figur 33: Gass og trykksikker bunker fra 1966 (Foto: Byantikvaren 2021).

Figur 34: Tegninger av Sivilforsvarets bygning i byggesaksarkivet (Illustrasjon: Bergen kommune 2018)

12. Kilder

OVE Bergen byarkiv www.bergenbyarkiv.no/oppslagsverket

Bergen byleksikon <https://www.bergenbyarkiv.no/bergenbyleksikon/>

Bygdebøker for Åsane

Byantikvarens kulturminnegrunnlag og ulike kulturminnedokumentasjoner nevnt i kap. 1, Innledning

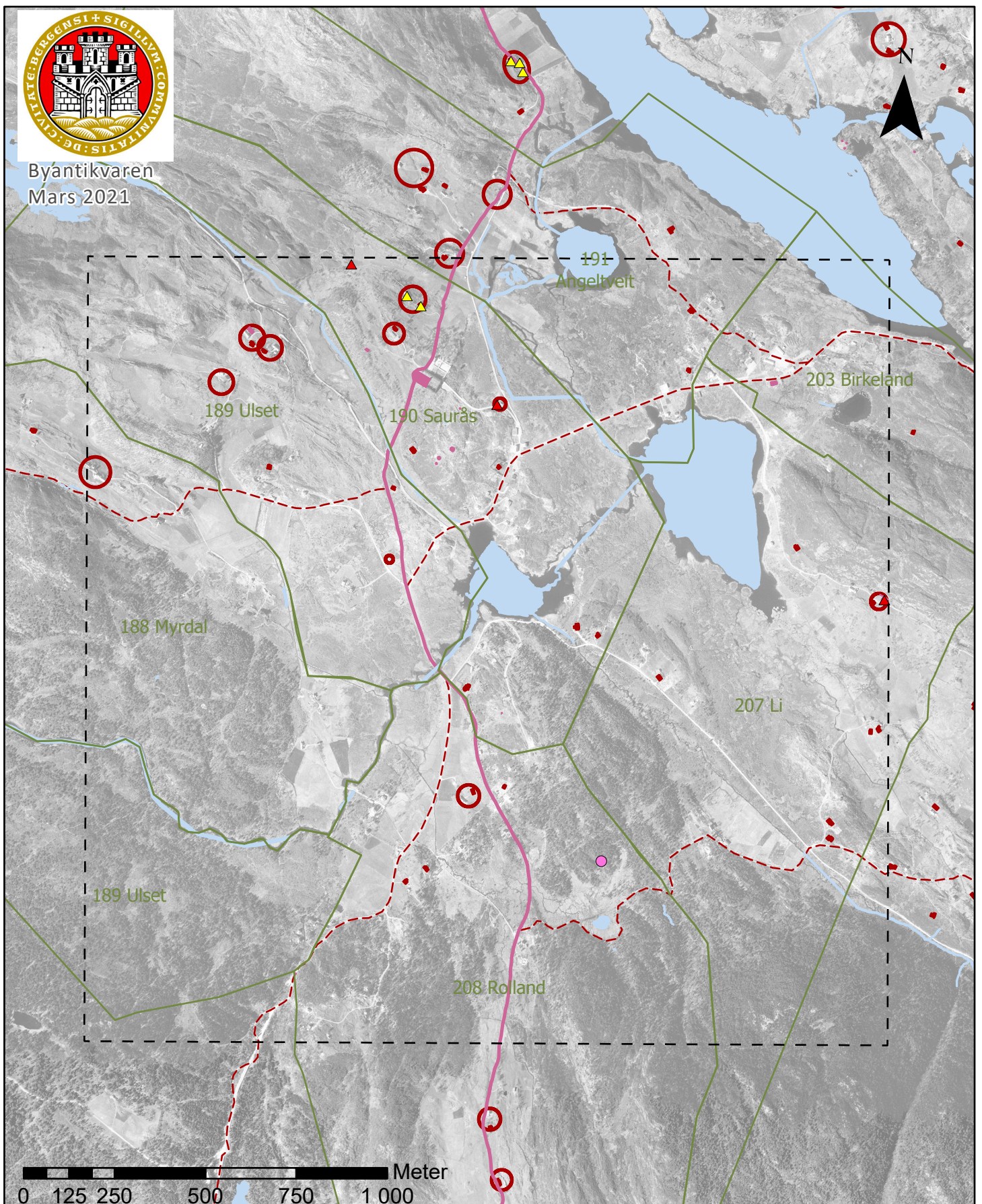
[Kulturhistorisk rapport for kommunale skolebygg fra 1724 til 1979](#), Byantikvaren 2013

Universitetsbiblioteket i Bergen, billedsamlingen <https://marcus.uib.no/>

13. Kartvedlegg

Byantikvaren
Mars 2021

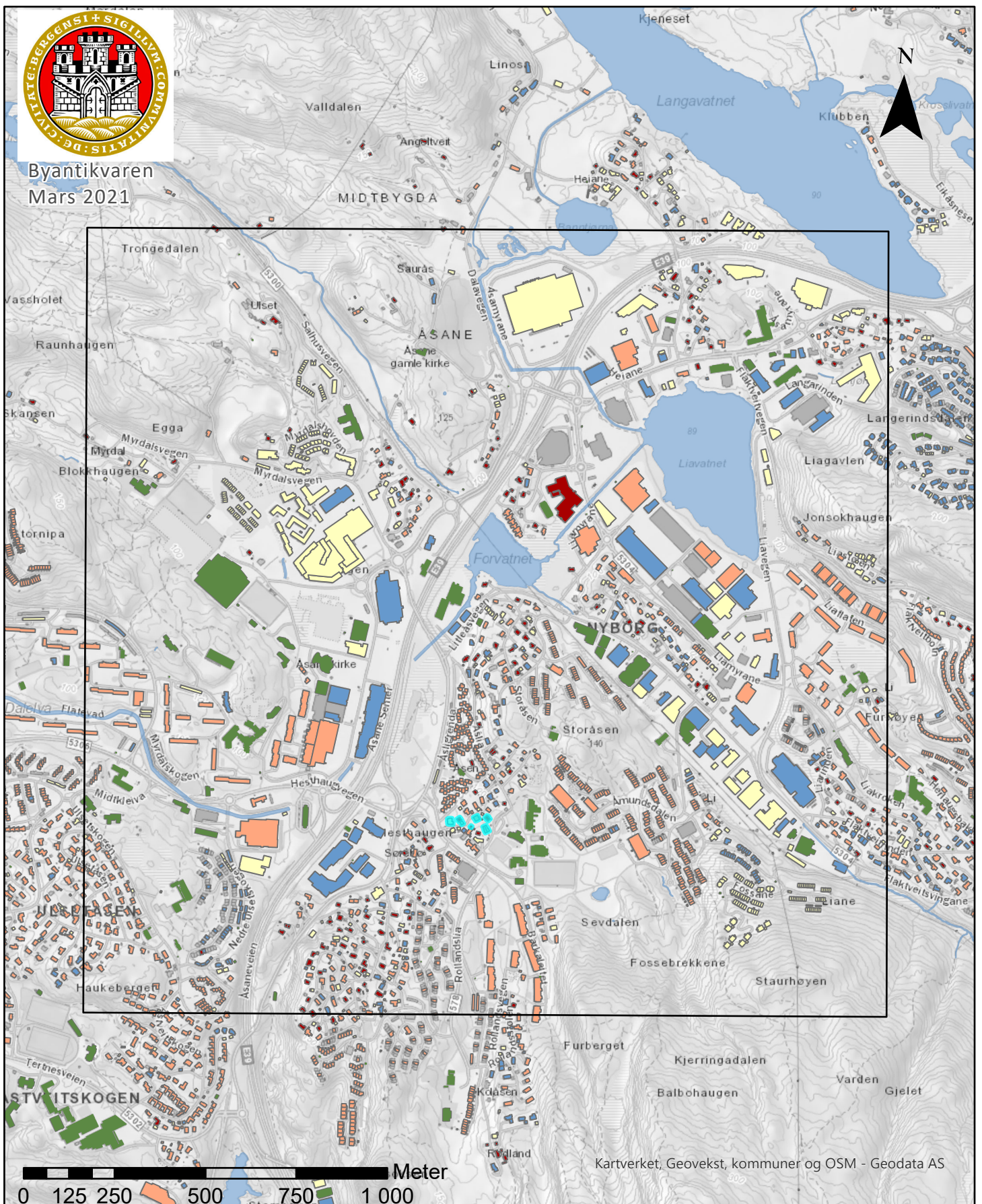
Kulturminnegrunnlag for Åsane sentrale deler

Historiske veifar, matrikkelgårder, bevarte gårdstun og annen bebyggelse

Planområde	Sjø og vann	Boligbygning reist før 1950	
Matrikkelgårder i Midtbygda	Arkeologisk funnsted		
SEFRAK-registeret			
Ruin eller fjernet	Kulturminner, Askeladden		
Annet SEFRAK-bygg	Historiske veifar		
Meldeplikt KM-loven §25	Bevarte gårdstun		

Byantikvaren
Mars 2021

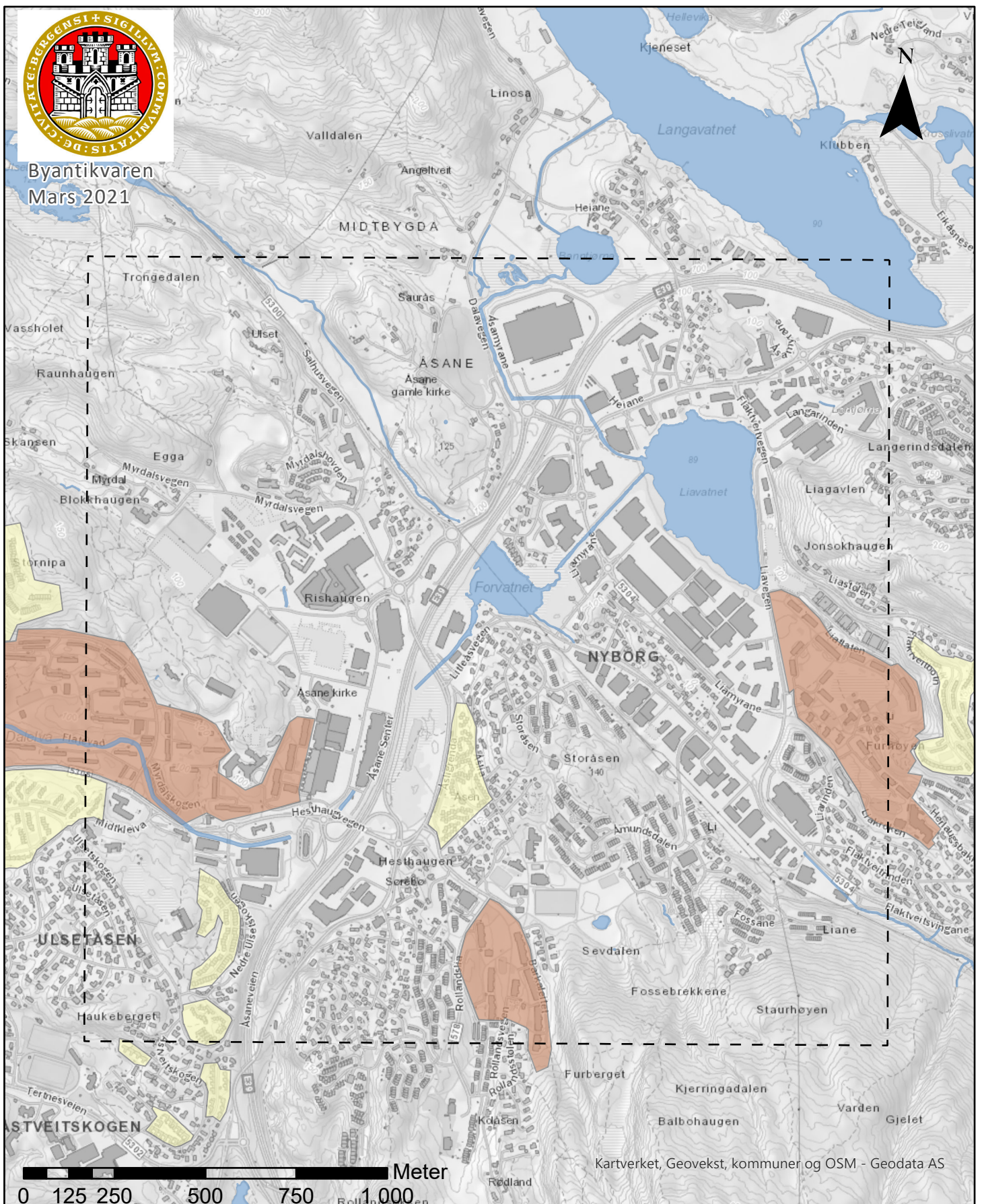

Kulturminnegrunnlag for Åsane sentrale deler - Klassifiserte bygninger

Sjø og vann	Aldersklassifiserte bygninger
Offentlige bygninger	Byggeår
Områdeavgrensning	Før 1960
	1960-1980
	1980-2000
	Etter 2000

Byantikvaren
Mars 2021

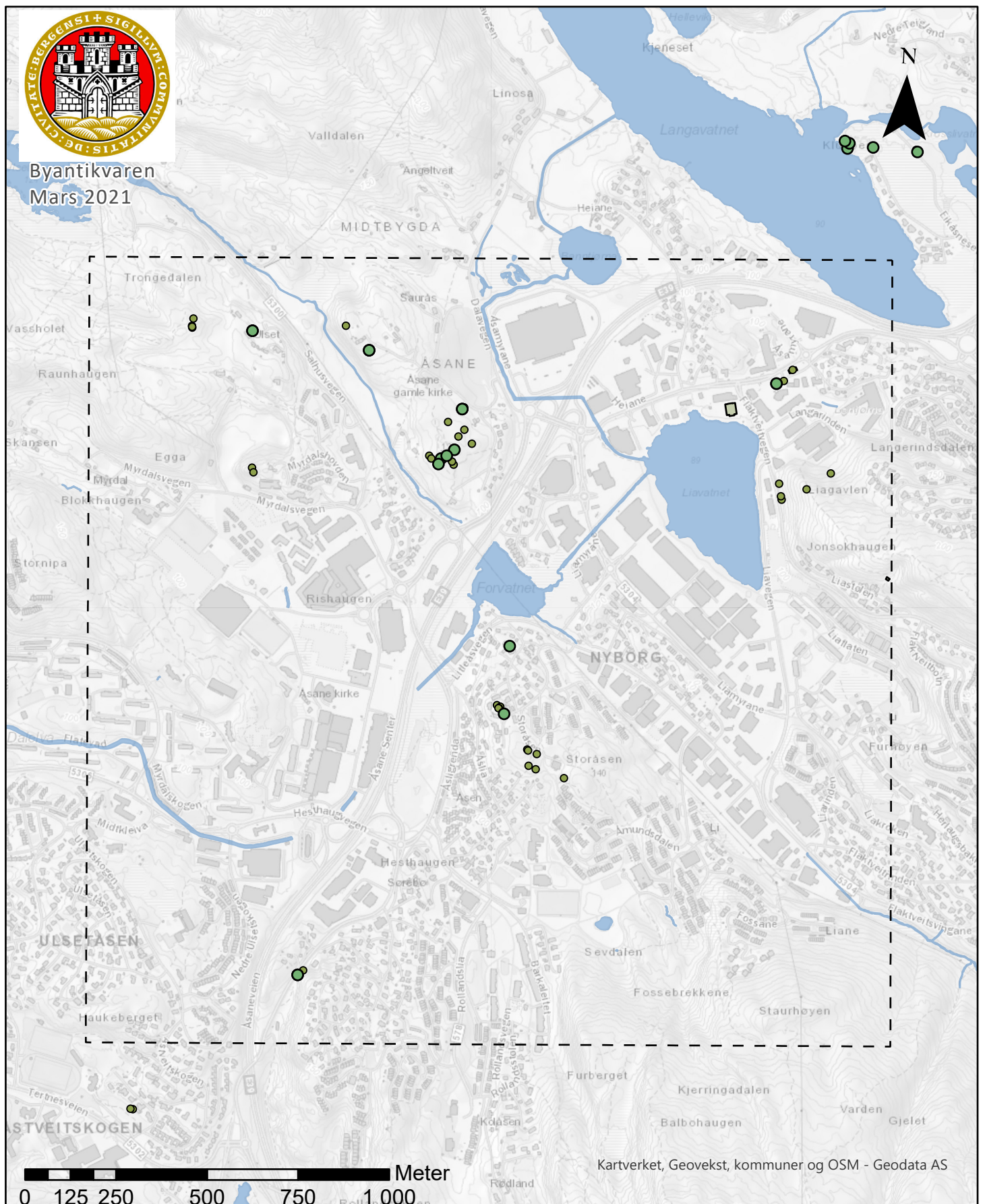

Kulturminnegrunnlag for Åsane sentrale deler Registrert bebyggelsesstruktur i kulturminneplanen

- Planområde
- Sjø og vann
- Lamellbebyggelse
- Variert småhusbebyggelse

Byantikvaren
Mars 2021

Kulturminnegrunnlag for Åsane sentrale deler Krigs- og forsvarsminner

Planområde

Sjø og vann

Krigs- og forsvarsminner i Askeladden

Antatte krigs- og forsvarsminner

Andre krigs- og forsvarsminner

BERGEN KOMMUNE

